

ANWAR AS-SĀDĀT A PRÍČINY VEDÚCE K VOJNE V OKTÓBRI 1973

ANWAR AS-SĀDĀT AND THE FACTORS LEADING TO THE WAR OF OCTOBER 1973

*Karol R. Sorby*¹

Keď sa Anwar as-Sādāt po neočakávanom úmrtí nesmierne populárneho Džamāla cAbdannāšira stal prezidentom Egypta, prvé hodnotenie situácie v Egypte mu naznačilo, aké vážne úlohy ho čakajú: odstrániť svojich ľavicových súperov a vybudovať si spoľahlivú mocenskú základňu; ukončiť izraelskú okupáciu egyptského územia a pokonáť sa s trvalými hospodárskymi problémami Egypta. Anwar as-Sādāt spustil kontrarevolúciu, ktorou zásadne odstránil z Egypta nāširizmus; vnútropoliticky tak, že socializmus nahradil nedobre riadeným kapitalizmom a v zahraničnej politike výmenou panarabských spojení svojho predchodcu, spojenectvami s konzervatívnymi a „umiernenými“ arabskými režimami. Sprievodná nová orientácia egyptskej zahraničnej politiky znamenala ukončenie privilegovaných vzťahov so Sovietskym zväzom a ponúknutie Egypta ako kandidáta na členstvo v americkom tábore.²

Kľúčové slová: vojna 1967, okupácia arabských území, rezolúcia BR OSN 242, Rogersov plán, Jarringova misia, obdobie diplomatickej nečinnosti, príprava na novú vojnu.

Upon becoming president of Egypt following the sudden death of the immensely popular Jamāl cAbdannāšir, Anwar as-Sādāt's first assessment of his local environment in Egypt presented him with a number of dilemmas: how to eliminate his rivals from the left and establish a reliable power base; how to terminate Israeli occupation of Egyptian territory; and how to cope with Egypt's perennial economic problems. Anwar as-Sādāt mounted a counter-revolution which essentially de-Nasserized Egypt; internally by replacing socialism with ill-regulated capitalism, and externally by replacing his predecessor's Pan-Arab alliances with a coalition with conservative and

---

¹ doc. PhDr. Karol R. Sorby, DrSc. Katedra medzinárodných politických vzťahov, Fakulta medzinárodných vzťahov Ekonomická univerzita v Bratislave, Dolnozemska cesta 1/b, 85235 Bratislava, e-mail: karol.sorby@euba.sk.

Autor je vedúcim Katedry medzinárodných politických vzťahov na Fakulte medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave a významný slovenský arabista s dlhoročnou praxou v diplomatických službách.

² Štúdia bola vypracovaná v rámci grantového projektu VEGA 2/0141/12.

“moderate” Arab regimes. The concomitant reorientation of Egyptian foreign policy resulted in the termination of the privileged relations with the Soviet Union and offering of Egypt as a candidate in the American camp.

Key words: war of 1967, occupation of Arab lands, UN resolution 242, Rogers’ plan, Jarring mission, “standstill diplomacy”, preparation for a new war.

JEL: F51, Y80

1 ÚVOD – PREKÁŽKY PRI UPLATŇOVANÍ REZOLÚCIE BR OSN 242/67

Richard Nixon po zvolení za prezidenta USA, ešte v novembri 1968 pred nástupom do funkcie, vyslal na Blízky východ bývalého guvernéra Pennsylvánie Williama Scrantona, aby sa oboznámil so situáciou a podal návrhy pre formovanie politiky USA v regióne v nasledujúcom období. William Scranton v správe poukázal na úskalia jasne proizraelského stanoviska Johnsonovej administratívy a navrhoval „vyvázenejší“ prístup Washingtonu k Blízkeho východu (Israeli 1985, s. 50). Tieto závery síce ovplyvnili začiatok Nixonovho funkčného obdobia, ale nemali dlhé trvanie. Zvyšujúce sa napätie medzi Egyptom a Izraelom v oblasti Suezského prielivu pre neochotu Izraela stiahnuť sa z arabských území okupovaných vo vojne 1967, vyústilo 8. marca 1969 do tzv. „vojny na vyčerpanie“³ (Sorby 2011). V snahe zmierniť následky nových bojov, USA a ZSSR 3. apríla 1969 iniciovali v rámci rozhovorov dvoch veľmocí, rad stretnutí, ku ktorým sa občas pripojili Veľká Británia a Francúzsko. Tieto rokovania sa v konečnom dôsledku skončili neúspešne najmä preto, lebo k relevantnej rezolúcii BR 242 USA prevzali argumentačnú pozíciu Izraela, zatiaľ čo ZSSR obhajoval stanovisko Egypta (Taylor 1986, s. 149).

Ozbrojený konflikt nazvaný „vojna na vyčerpanie“ vyústil do jednostrannej americkej mierovej iniciatívy označenej ako *Rogersov plán*. V prejave prednesenom vo Washingtone 9. decembra 1969 vtedajší minister zahraničných vecí USA William Rogers načrtol návrh vyváženého prístupu k mieru na Blízkom východe. Vyhlásenie odrážalo zmenu v postoji USA, keďže neuprednostňovalo žiadnu stranu a zásadne sa postavilo za stiahnutie Izraela z okupovaných území. „Akékoľvek zmeny v predtým existujúcich hraniciach sa nesmú odvolávať na právo dobyvateľa a do úvahy sa môžu brať iba nepodstatné úpravy slúžiace obojstrannej bezpečnosti“ (Department of State 1984, s. 23-29). Rogersov plán sa však ukázal ako prechodná výchylka v smerovaní Washingtonu a nikdy sa nestal hlavným prvkom americkej blízkovýchodnej politiky. Jeho jediným konkrétnym výsledkom bolo iba ukončenie „vojny na vyčerpanie“ 7. augusta 1970 (Rijād 1985, s. 279-280).

V období od januára 1969 do augusta 1970 prešla blízkovýchodná politika Nixonovej administratívy dvoma etapami. Počas prvého roku (prvá etapa) vládol konsenzus, že vedenie rokovaní so Sovietskym zväzom o urovnaní arabsko-izraelského

---

³ Z angl. „War of Attrition“.

konfliktu sa má odohrávať v réžii Štátneho departmentu. Ako súčasť tejto politiky administratíva prijala zdržanlivú politiku pri uzatváraní nových dohôd o dodávkach zbraní Izraelu.⁴ V rámci tejto politiky sa križovali dve odlišné koncepcie. Prvá vnímala Blízky východ ako problém globálnej politiky a jej proponentmi boli Richard Nixon a Henry Kissinger. Táto koncepcia zdôrazňovala nebezpečenstvo konfrontácie supervelmocí a potrebu americko-sovietskych rokovaní. Druhá koncepcia sa sústreďovala viac na regionálne súvislosti ako na globálne. Poukazovala na to, že postavenie USA na Blízkom východe slabne a chýbajúca mierová dohoda nevyhnutne vedie k tomu, že situácia v regióne sa radikalizuje. Druhá etapa politiky voči Blízkemu východu sa začala po odmietnutí Rogersovho plánu Izraelom a rozširovaním sovietskej angažovanosti v Egypte začiatkom roku 1970. Posun v politike USA bol výsledkom nielen vývoja na Blízkom východe, ale aj zvyšujúcim sa vplyvom Henryho Kissingera na riadenie zahraničnej politiky, ktorý kriticky posudzoval Rogersovo riadenie blízkovýchodnej diplomacie (Quandt 2001, s. 74-75).

Keď konečne 7. augusta 1970 vstúpila do platnosti dohoda o prímerí, začala sa nová fáza arabsko-izraelského konfliktu. Prímerie paradoxne uvoľnilo sily, ktoré rýchlo podkopali vyhliadky na mierové rozhovory a namiesto toho vyvolali krízu, ktorá znamenala nebezpečenstvo pre Nixonovu administratívu. Počas augusta a septembra 1970 prezident Nixon a jeho poradca pre národnú bezpečnosť Henry Kissinger boli čoraz viac zaujatí krízou na Blízkom východe, osobitne v Jordánsku (Kalb a Kalb 1974). Najviac sa obávali rastu sovietskeho vplyvu v regióne, preto sa prednostne zaoberali americko-sovietskymi vzťahmi. Výsledkom bolo nové definovanie problémov Blízkeho východu a prehodnotenie politického vývoja v regióne. Vo Washingtone pri Rade národnej bezpečnosti bol v auguste 1969 vytvorený podvýbor nazvaný „Washingtonská zvláštna akčná skupina“⁵, ktorý v krízových obdobiach zvolával a riadil Henry Kissinger, aby sa zaoberal krízovými problémami (Kissinger 1979, s. 621). V novej koncepcii sa kľúčom na oslabovanie sovietskeho vplyvu v arabskom svete a obnovu stability javili americko-izraelské vzťahy. Navyše, smrť egyptského prezidenta Džamāla °Abdannāšira (28. septembra 1970) otvárala možnosti miernejšej egyptskej zahraničnej politiky (Freedman 1982, s. 41). Aj keď sa neskôr ukázala nesprávnosť viacerých východísk a hodnotení, táto koncepcia takmer tri roky slúžila na odôvodňovanie americkej politiky zameranej v prvom rade na oslabovanie sovietskeho vplyvu v Egypte, najmä rozsiahlymi dodávkami amerických zbraní do Izraela.

Izraelčanom sa od začiatku nepáčilo, že americká pomoc ich štátu je motivovaná predovšetkým s ohľadom na domácu americkú politiku a na nejasné pocity morálnych záväzkov. Odmietali tiež argumentáciu zástancov „vyváženého“ prístupu

---

⁴ Prameň: Vystúpenie prezidenta Nixona z 20. júla 1970, zverejnené v New York Times 21. júla 1970.

⁵ Z angl. „Washington Special Action Group“.

k stranám konfliktu, ktorí považovali Izrael za bremeno americkej diplomacie na Blízkom východe (Golan 1990, s. 74-76). Po víťazstve v roku 1967 začali presadzovať tézu, že silný Izrael je strategickým záujmom USA. Po vyriešení jordánskej krízy (september 1970), poklesli v USA obavy z radikalizácie palestínskeho hnutia a ďalšej ozbrojenej konfrontácie na Blízkom východe (Quandt 1977, s. 123-127). Región sa zdal pokojnejší a kľúčom k tejto stabilite bola vojenská rovnováha, ktorá jasne zvýhodňovala Izrael. Zostávajúcu hrozbu predstavovalo pokračovanie sovietskej vojenskej prítomnosti v Egypte a v Sýrii. Osobitná pozornosť americko-izraelskej politiky sa preto začala sústreďovať na prezidenta Anwara as-Sādāta: bolo ho treba presvedčiť, že sovietska vojenská prítomnosť v jeho krajine je hlavnou prekážkou pre opätovné získanie Sinaja a keď bude pokračovať prísun sovietskych zbraní do Egypta, bude vyvažovaný ešte masívnejším prísunom amerických zbraní do Izraela, a to mu neumožní siahnuť po vojenskej alternatíve. Pokým bude sovietska vojenská prítomnosť v Egypte pokračovať, USA nebudú mať výrazný záujem o dosiahnutie urovnania (Quandt 2001, s. 84-85).

2 NOVÝ EGYPTSKÝ PREZIDENT NA SCÉNE

Muḥammad Anwar as-Sādāt sa stal členom hnutia Slobodných dôstojníkov koncom roku 1951. Takmer všetci členovia vedenia hnutia vtedy boli proti jeho prijatiu, lebo sa obávali, že sa z neho môže vyklúť dvojité agent, ale Džamāl °Abdannāšir, ktorý s ním strávil ešte v roku 1938 istý čas na vojenskom cvičení v Manqabāde, v Hornom Egypte (Anīs 1965, s. 189-190), sa zaňho prihovril s odôvodnením, že pre hnutie môžu byť užitočné jeho styky s palácom. Vďaka tomu Anwar takmer dvadsať rokov strávil vo vysokých štátnych a verejných funkciách v tieni Džamāla °Abdannāšira. Keď bol 15. októbra 1970 zvolený za prezidenta, pred parlamentom vyhlásil, že bude neochvejne pokračovať v línii svojho predchodcu (Hajkal 1988, s. 100).

Zápas o charakter egyptského štátu po smrti Džamāla °Abdannāšira sa naplno rozohrel na jar 1971. Kríza sa začala 21. apríla na zhromaždení ústredného výboru Arabského socialistického zväzu. Na programe rokovania bol návrh na zjednotenie Egypta, Sýrie a Líbye, ale návrh skrýval hlbší zmysel, pretože keby bolo zjednotenie schválené, znamenalo by to rozsiahle administratívne zmeny a nové voľby, ktoré by prezidentovi dali možnosť odstrániť svojich potenciálnych oponentov. Dotknutí politici si to uvedomovali, a preto spustili tvrdý útok proti navrhovanému zjednoteniu, ktorý viedol °Alī Šabrī (Kňazev 1986, s. 31-37). Zdalo sa, že prezident utrpel porážku, keď sa drvivá väčšina prítomných postavila proti návrhu, ale on nemienil zložiť zbrane a paradoxne ho „podržala“ armáda. V priebehu troch týždňov boli vedúci predstavitelia „ľavicovej“ opozície označení za „mocenské centrá“, zbavení funkcií a 15. mája 1971 Anwar as-Sādāt ukončil čistku, ktorú vznešene nazval „opravnou revolúciou“ (Cooper 1982, s. 71-72). Išlo v podstate o štátny prevrat, v rámci ktorého všetci jeho potenciálni oponenti z ľavicového politického spektra skončili vo väzení.

Keď sa domáca kríza urovnala, Anwar as-Sādāt (1978, s. 232) upriamil pozornosť na arabsko-izraelský konflikt. Obával sa, že opakované niekoľkomesačné predlžovania dohody o zastavení paľby vytvoria *fait accompli*, čo nehodlal pripustiť. Ako nevhodný precedens uviedol líniu prímeria po arabsko-izraelskej vojne v roku 1948, ktorú svet po istom čase uznal ako hranice Izraela. Preto si želal nejakú aktivitu, aj keby spočiatku získal od Izraela len málo. Začiatkom mohlo byť získanie kontroly nad východným brehom Suezského priepľavu, lebo by to bol dôkaz, že Izrael môže ustúpiť. Domnieval sa, že po uplatnení zásady stiahnutia sa, aj keď len čiastočného, svetová verejná mienka môže vyvíjať tlak na pokračovanie tohto trendu. Keď si uvedomil, že bude nevyhnutné získať priazeň USA, ktoré zásobujú Izrael všetkým od zbraní po potraviny, rozhodol sa prijať rezolúciu BR 242, hoci predtým ju odmietal. Súhlasil aj s misiou Gunnara Jarringa a prejavil záujem dospieť k nejakej dohode pod záštitou USA. Dokonca bol pripravený pristúpiť na etapovité sťahovanie vojsk v súlade s Rogersovým plánom, za predpokladu, že to prinesie rýchle výsledky, že nebude musieť priamo rokovať s Izraelom a že nebude musieť podpísať mierovú zmluvu (Israeli 1985, s. 66).

Sovietska hospodárska a vojenská pomoc Egyptu, najvplyvnejšej arabskej krajiny Blízkeho východu, bola mimoriadne veľká. Opätovné vyzbrojenie armády po zdrvujúcej porážke v roku 1967 a vyslanie viacerých výcvikových misií vtiahlo Sovietov do centra diania v egyptskej armáde. V priebehu rokov 1967 až 1973 ZSSR dodal do krajín Blízkeho východu zbrane za takmer 3 miliardy USD, z ktorých zbrane v hodnote 1,77 miliárd USD boli dodané Egyptu (Dawisha 1979, s. 180).⁶ Na druhej strane, Egypt poskytol sovietskej stredomorskej flotile námorné základne v Alexandrii a v Port Saíde a sovietski piloti mohli na sovietskych lietadlách s egyptskými výsostnými znakmi lietať nad Stredozemným morom (Hurewitz 1969, s. 3). Sovietsko-egyptské vzťahy boli zložité kvôli odlišným názorom na použitie sily v arabsko-izraelskom konflikte. V prvom rade, pre celkovú slabosť Egypta prevládala medzi Egyptanmi tendencia nerozlišovať medzi obrannými a útočnými zbraňami. Do konca roku 1970 sa egyptská stratégia obmedzovala na zabránenie izraelským náletom do egyptského vnútrozemia. Podarilo sa to však až po inštalácii batérií sovietskych protiletadlových raketových systémov SAM-2 a SAM-3 na západnom brehu priepľavu a okolo veľkých miest. Zlepšujúca sa obranná schopnosť podnecovala žiadosť (živila túžbu) po zodpovedajúcich útočných zbraňach, ako napr. stíhacie bombardéry MiG-23 a najnovšie sovietske tanky. Sovieti však dali Egyptanom do rúk iba malý počet moderných lietadiel, ostatné obsluhoval sovietsky vojenský a technický personál.

Je potrebné zdôrazniť, že ZSSR – napriek poskytovaniu pomoci a podpory Arabom – naďalej hájil právo Izraela na existenciu v rámci hraníc pred júnovou vojnou. Väčšina západných pozorovateľov a komentátorov si nevšimla, že na uznaní

---

⁶ Tento objem predstavoval vyše 96 % egyptského dovozu zbraní v danom období.

Izraela zo strany ZSSR sa nič nezmenilo, hoci s arabskými krajinami udržiaval úzke vzťahy. ZSSR napriek tomu, že odsúdil izraelskú okupáciu arabských území, naďalej uznával nezávislosť a suverenitu Izraela a všeobecne sa staval proti použitiu sily v arabsko-izraelskom konflikte. Navyše, Moskva opakovane vyzývala k umiernenosti a kompromisu arabských vodcov a miestne komunistické strany (Journal of Palestine Studies 1972). Predstavitelia Komunistickej strany Sýrie dostali v roku 1971 vysvetlenie, že ZSSR, aj keď je pripravený vojensky pomáhať arabským krajinám, vidí vojenské riešenie tohto konfliktu ako nerealistické. Hrozí totiž narušenie rovnováhy síl v regióne a riziko, že blízkovýchodný konflikt by sa mohol vystupňovať do konfrontácie Východ-Západ. Tento celkový postoj bol jasne prejavovaný v diskusii BR OSN o zásadách spravodlivého a trvalého mieru na Blízkom východe, ktorá nasledovala po vojne v roku 1967, kde ZSSR zdôrazňoval neprípustnosť získavania území prostredníctvom vojny a vyzýval na stiahnutie sa Izraela z okupovaných území a spravodlivé riešenie otázky palestínsky utečencov. Sovietsky návrh zároveň uznával právo všetkých štátov, vrátane Izraela, „existovať ako nezávislý národný štát a žiť v mieri a bezpečnosti“ (Report of the Security Council 1968). Britmi redigovaný text rezolúcie 242, ktorý BR nakoniec schválila, prevzal viaceré formulácie navrhované sovietskou stranou, ale pripustil vágnu formuláciu v otázke odchodu izraelských vojsk z okupovaných území (Sorby 2010, s. 7-23).

Pomoc, ktorú ZSSR poskytoval arabským krajinám, bola súčasťou zámeru stabilizovať región a upevniť v ňom svoj nadobudnutý vplyv, ale zároveň vyvarovať sa konfrontácie na úrovni superveľmocí s USA. Keď odhliadneme od tzv. revolučno-demokratických arabských režimov a arabsko-izraelského problému, sovietska zahraničná politika nezaznamenala výraznejší úspech. V arabských krajinách Perzského zálivu sa obavy Západu, že ZSSR dokáže využiť odchod Británie z regiónu na to, aby sa tam sám usadil a ohrozoval plynulý tok ropy, ukázali ako neopodstatnené (Ismael 1986, s. 182). Kráľovstvo Saudskej Arábie nechcelo meniť svoje dlhoročné vojenské a hospodárske vzťahy so Západom napriek výslovnému nesúhlasu s podporou USA Izraelu a bezcitnému postupu voči Palestínčanom (Korany 1984, s. 250). Podobne Kuvajť, starajúci sa o vlastné bohatstvo a bezpečnosť, nemal záujem opustiť svoju politiku neutrality tak voči otázkam týkajúcim sa sovietsko-amerických vzťahov ako aj vzťahov medzi revolučnými a konzervatívnymi arabskými štátmi.

Kremeľ bol znepokojený tým, že prezident odstránil ich spojencov z egyptskej politiky, preto Nikolaj Viktorovič Podgornij, predseda Prezídia Najvyššieho sovietu ZSSR, pricestoval do Káhiry a viedol dlhé rokovania s Anwarom as-Sādātom, v závere ktorých 27. mája 1971 obaja prezidenti podpísali Zmluvu o priateľstve a spolupráci na pätnásť rokov.⁷ Bolo to za situácie, keď Rogersov mierový plán nezaistil stiahnutie Izraela z okupovaných území a keď Anwar as-Sādāt začal podozrievať nepriateľov

---

⁷ Text zmluvy je dostupný napríklad v publikácii *The Policy of the Soviet Union in the Arab World: A Short Collection of Foreign Policy Documents*. Moskva: Progress Publishers, 1975.

Egypta (USA a Izrael), že chcú rozložiť jeho krajinu znútra (Israeli 1985, s. 65). Tento krok prekvapil Američanov, ktorí nechápali, ako je možné, že prezident po odstránení funkcionárov považovaných za prosovietskych, podpisuje zmluvu so ZSSR, čo jeho predchodca nikdy neurobil. Obrátili sa preto na svojich spojencov v Saudskej Arábii. Kamāl Adham, bratanec kráľa Fajšala a vedúci saudskoarabskej tajnej služby, ktorý úzko spolupracoval s CIA, zakrátko navštívil Anwara as-Sādāta. Kamāl Adham priblížil prezidentovi úsilie, ktoré Saudská Arábia vynakladá na to, aby sa Američania viacej angažovali na Blízkom východe, čo však naráža na sovietsku prítomnosť v Egypte (Hajkal 1988, s. 118). Prezident však zdôraznil, že pokiaľ USA dodávajú Izraelu všetko, čo potrebuje, on je závislý od sovietskej pomoci a prítomnosti sovietskych poradcov sa môže zbaviť až po ukončení prvej etapy sťahovania izraelských vojsk z okupovaného územia (As-Sādāt 1978, s. 238).

Hlavnou politickou úlohou zostávalo odstránenie dôsledkov júnovej vojny, keďže medzi arabskými štátmi a Izraelom bolo iba prímerie dosiahnuté na základe Rogersovho plánu z augusta 1970. Problém pre prezidenta predstavovala egyptská armáda, ktorá mala jediný cieľ: vojnu na odstránenie následkov nepriateľskej agresie. Aj keď to Anwar as-Sādāt nikdy nepovedal verejne, bol presvedčený, že Džamāl ʿAbdannāšir urobil veľkú chybu, keď po vojne v roku 1967 odmietol uznať porážku. Ťažilo ho aj spojenectvo so Sovietskym zväzom a ovládlo ho presvedčenie, že Egypt by nutne potreboval vlastný Marshallov plán, program na hospodárske ozdravenie, ktorý by mohli financovať a organizovať iba USA (Hajkal 1988, s. 119). V tom čase dospel k vnútornému presvedčeniu, že USA sú najsilnejšou mocnosťou sveta, a keď má dôjsť k nejakému riešeniu – politickému alebo vojenskému – tak to sa nemôže uskutočniť bez vedomia Američanov prostredníctvom Saʿūdovcov (Hajkal 1988, s. 123). Svoje myšlienky však držal v prísnej tajnosti. Anwar as-Sādāt považoval politiku ZSSR na Blízkom východe za účelovú a na rozdiel od snáh Džamāla ʿAbdannāšira o arabskú jednotu presadzoval zásadu „Egypt na prvom mieste“. Už sa necítil viazaný rezolúciou chartúmskeho arabského summitu z augusta 1967, ktorý na izraelskú agresiu reagoval tým, že Arabi nebudú s Izraelom rokovať, neuznajú ho a neuzatvoria s ním mier. Prikláňal sa k celkovému urovnaniu konfliktu založenému na zásade výmeny stratených území za trvalý mier s Izraelom za pomoci USA (Gombár 2009, s. 624).

3 IZRAEL PRISTUPUJE K RIEŠENIU Z POZÍCIE SILY

Izraelská prítomnosť na suverénnom egyptskom území, osobitne pozdĺž Suezského priepľavu, bola pre Anwara as-Sādāta politicky neprijateľná, rovnako ako predtým pre Džamāla ʿAbdannāšira. Ak sa snád' niektorí Egyptčania domnievali, že USA zopakujú svoj postoj z roku 1956 a prinúti Izrael stiahnuť sa z okupovaných území, boli naivní; veď júnová vojna 1967 demonštrovala posilnenie spojenectva medzi USA a Izraelom. Na druhej strane, vývoj udalostí svedčil o tom, že to, čo Arabi

stratili vo vojne, nezískajú späť mierovou cestou, najmä keď neboli ochotní priamo rokovať s Izraelom (Gazit 1997). Anwar as-Sādāt dospel k záveru, že supervelmoci nebudú meniť *status quo* na Blízkom východe, pokiaľ ich záujmy neohrozí nejaká vojenská zrážka medzi Arabmi a Izraelom.

Vojenské velenie v Izraeli bolo presvedčené, že armáda je po všetkých stránkach pripravená kedykoľvek zopakovať, ba rozšíriť úspechy dosiahnuté v júni 1967. Prípadná nová vojenská konfrontácia by sa bola uskutočňovala na okupovaných územiach, ktoré boli dostatočne vzdialené od vlastného izraelského územia. Ani ovládnutie nových rozsiahlych území a nutnosť brániť mnoho nových strategických pozícií neoslabilo jej sebadôveru. V záujme presadenia izraelskej prítomnosti a kontroly Suezského prielivu, ako aj v snahe zaistiť včasné varovanie, sa vláda rozhodla vybudovať tam reťaz pozorovacích stanovišť a opevnení. Tento mohutný projekt, nazvaný Bar-Levova línia, bol dokončený v marci 1969 (Tyler 2012, s. 204-205). Mal Egyptanov odradiť od každého pokusu o prekročenie prielivu a v prípade útoku zadržat nepriateľa do mobilizácie záloh a prísunu ďalších síl. Anwar as-Sādāt pochopil, že keď bude presadzovať vojenské riešenie, jeho prípravy získajú iba obmedzenú podporu zo zahraničia. Sovieti neboli ochotní osvojiť si jeho stratégiu, nieto ho vybaviť potrebnými útočnými zbraňovými systémami, aké požadoval (Kumaraswamy 2000, s. 5). Obmedzené boli aj jeho regionálne možnosti: kým účasť Sýrie bola nevyhnutná tak z vojenských ako aj politických príčin, na Jordánsko sa nemohol spoliehať.

Nixonova administratíva od roku 1971 uplatňovala politiku zvyšovania bojaskopnosti izraelskej armády do takej miery, aby arabské štáty boli nútené prijať urovnanie na základe izraelských podmienok. V tom roku sa americká pomoc Izraelu radikálne zvýšila, takže tvorila približne päťnásobok v porovnaní s najvyššou mierou pomoci poskytnutej v niektorom z predchádzajúcich rokov (Agency for International Development 1975, s. 17). Celková suma príspevku bola 600,8 milióna USD, z čoho 545 miliónov bolo vo forme vojenskej pomoci. Táto politika masívnej pomoci Izraelu bola prijatá v dobe, keď USA ešte nevedeli, že nový egyptský prezident bude oveľa umiernenější ako jeho predchodca. Anwar as-Sādāt už vo februári 1971 preukázal ochotu spolupracovať v rámci mierovej iniciatívy vedenej mediátorom OSN, švédskym veľvyslancom Gunnarom Jarringom.

V polovici roku 1971 si Anwar as-Sādāt uvedomil neúčinnosť prostredníctvom Američanov, ktorí následkom izraelského tlaku odložili realizáciu Rogersovho plánu, takže nádej na spravodlivé mierové urovnanie sa vzdialila. Od Američanov prevzal myšlienku, že rok 1971 by mal byť „rokom rozhodnutia“, a pod týmto heslom chcel svetu naznačiť, že do konca roku egyptská armáda oslobodí okupované územie (Israeli 1978, s. 105). Bol presvedčený, že iba vojna zabráni Izraelčanom pokračovať v expanzívnej politike a zbaví ich vojenských veliteľov nadutosti a pýchy. Preto v nasledujúcom období chcel viackrát obnoviť boje pozdĺž Suezského prielivu, aby posunul udalosti dopredu, ale Sovieti mu to neumožnili (Finklestone 1996, s. 94). Po

pokuse o štátny prevrat v Sudáne zorganizovanom sudánskymi komunistami, na potlačení ktorého sa podieľal aj Egypt, egyptsko-sovietske vzťahy značne ochladli a Kremeľ pozastavil očakávané dodávky zbraní. Anwar as-Sādāt sa cítil ponížený, pretože na základe sľubov Nikolaja Podgorného definitívne zamietol Rogersov plán, a impulzívne vyhlásil svoj „rok rozhodnutia“, a teraz strácal dôveryhodnosť (Israeli 1985, s. 68). Sovietske snahy obmedzovať ofenzívnu silu egyptských ozbrojených síl vyvolali vo velení armády veľkú nespokojnosť.

Egyptský prezident bol pozvaný do Moskvy až 12. októbra 1971. Na poradách došlo k ostrým výmenám názorov, ale napriek tomu sovietske vedenie sľúbilo Egyptu dodať potrebné zbrane do konca roka (Golan 1990, s. 79). Zakrátko, začiatkom decembra, však vypukla indicko-pakistanská vojna, ktorá zákonite vyvolala pozornosť ZSSR. Anwar as-Sādāt, ktorý si chcel zachovať tvár a dodržať svoj sľub, sa pokúšal ešte v tom istom mesiaci opätovne navštíviť Moskvu. Dúfal, že vydanie nejakého spoločného vyhlásenia, mu pomôže zdôvodniť presun začiatku sľubovaného „roku rozhodnutia“ na jar nasledujúceho roku. Odpoveď však meškala a prišla až 28. decembra, pričom termín návštevy v Moskve bol stanovený na 1. februára 1972 (As-Sādāt 1978, s. 240). A tak nadišiel nový rok 1972, na fronte sa nič nedialo, dodávky zbraní stále meškali a v Egypte stúpala nespokojnosť so sovietskym postupom. Prezident bol nútený v januári vystúpiť s prejavom v parlamente, kde zdôvodňoval prietahy v dodávkach zbraní a ospravedlňoval sovietsky postup (Freedman 1982, s. 77). Stretnutie v Moskve sa uskutočnilo podľa plánu a Anwar as-Sādāt sa trpkosť sťažoval na nesplnené sľuby. Leonid Il'jič Brežnev ho upokojoval a nakoniec vytiahol hárok papiera so zoznamom zbraní pripravených na odoslanie do Egypta. Aj tentoraz v ňom chýbali zbrane, na ktoré prezident najviac čakal, batérie protiletadlových rakiet pre Horný Egypt a stíhacie bombardéry MiG 23 (As-Sādāt 1978, s. 240). Nezostávalo mu nič iné ako čakať ďalej, ale jeho roztrpčenie voči sovietskemu spojencovi narastalo.

To však ešte nebol koniec ťažkostí, vynorili sa nové komplikácie. Keďže 31. marca 1972 sa mal konať zjazd KSSZ, do jeho skončenia nebol žiaden z vedúcich sovietskych predstaviteľov ochotný prijímať závažné rozhodnutia. V máji sa mali v Moskve konať dvojstranné sovietsko-americké rokovania, na ktoré bol pozvaný prezident Richard Nixon. Anwar as-Sādāt sa obával, že keď bude dodávka rakiet odsunutá až na obdobie po Nixonovej návšteve, vôbec sa nemusí realizovať (Israeli 1985, s. 70). Zo skúsenosti vedel, že Sovietsi vždy váhali s dodávkami zbraní, keď sa mali konať významné rokovania. Koncom apríla, necelé tri týždne pred plánovanou návštevou Richarda Nixona v Moskve, priletel do Káhiry maršal Andrej Antonovič Grečko, minister obrany ZSSR. Priniesol správu, že ZSSR dodá Egyptu diaľkové bombardéry a moderné zbrane (Rijād 1985, s. 418). Grečko znova zopakoval prísľuby, ale neprišli žiadne zbrane, jeho návšteva mala zrejme naznačiť prezidentovi Nixonovi, že ZSSR je trvalo prítomný v Egypte, a preto s ním treba počítať ako s partnerom pri

akomkoľvek urovnaní v regióne. Po Grečkovej návšteve Káhiry dostal Anwar as-Sādāt prekvapujúco ďalšie pozvanie na jednodňovú návštevu Moskvy na prerokovanie veľmi dôležitej záležitosti ešte pred vrcholnou schôdzkou s Američanmi. Prezident si myslel, že Sovietsi chcú urobiť dojem na Nixona zdôraznením svojich vzťahov s Egyptom (As-Sādāt 1978, s. 240-241). Napriek tomu, že v Moskve už bol niekoľko ráz, musel cestu uskutočniť. Počas rokovaní sa snažil sovietske vedenie presvedčiť, že keby Egyptania zaútočili na izraelské pozície, Američania by určite zasadli za rokovací stôl, ale na uskutočnenie tohto variantu Egypt potrebuje sľubované zbrane. Leonid Brežnev oponoval, že vzhľadom na volebný rok v USA Richard Nixon už nič zásadné neurobí. Anwar as-Sādāt však napriek tomu naliehal na skoré dodávky zbraní s odôvodnením, že či bude prezidentom Nixon alebo niekto iný, egyptská pozícia musí byť pevná, lebo „ani Američania ani židia nás nebudú rešpektovať, pokiaľ nebudú vedieť, že sme silní“ (Israeli 1985, s. 70).

4 OBOZRETNÁ PODPORA Z MOSKVY

Aj keď Moskva bola ochotná poskytnúť Egyptu zbrane, Leonida Brežneva znepokojovala predstava, že Egyptania rozpútajú vojnu skôr ako budú náležite pripravení. Táto obava vyvrcholila počas moskovských návštev Anwara as-Sādāta vo februári a v apríli 1972 (Rubinstein 1977, s. 179-180). Brežnev sa pripravoval na vrcholnú schôdzku s Nixonom a Kissingerom, na ktorej hlavným bodom bolo uvoľňovanie medzinárodného napätia. Príprava egyptskej armády pod kontrolou sovietskych poradcov pokračovala, ale Američania jej neprikladali váhu. Z prác egyptských autorov vyplýva, že Brežnev a Grečko dúfali, že sa im podarí pribrzdiť egyptské prípravy na vojnu riadením prísunu zbraní. Keď si Brežnev v priebehu apríla a mája 1972 uvedomil, že egyptský prezident by mohol ohroziť sovietske plány na uvoľňovanie medzinárodného napätia s USA, rozhodol sa stiahnuť sovietske jednotky a poradcov z Egypta skôr, ako by mohli byť vtiahnuté do plánovanej ozbrojenej zrážky Egyptanov s Izraelom (Finklestone 1996, s. 95).

Izraelský autor David Kimche tvrdí, že stiahnutie sovietskych poradcov a sľubované zvýšenie zbrojných dodávok mali oddialiť plány Anwara as-Sādāta na útok na Sinajskom fronte. Rozhodnutie o stiahnutí padlo počas rozhovorov od 27. apríla do 10. mája 1972, a Leonid Brežnev dal Anwarovi as-Sādātovi voľnú ruku na vysvetlenie situácie. Hoci sa sovietskemu vodcovi nepáčila verzia, že rozhnevaný egyptský prezident vyhostil sovietskych poradcov, mala tú výhodu, že presvedčila Američanov (Kimche 1991, s. 78). Minister zahraničných vecí Egypta, Maḥmūd Rijād v spomienkach uvádza, že bezproblémovosť a rýchlosť, s akou sa stiahnutie udialo, svedčí o tom, že Moskva nechcela mať svojich expertov v Egypte v prípade možnej vojny, ale po ich odsune dodala Egyptu ďalšie modernejšie zbrane ako predtým (Rijād 1985, s. 424-425).

Na moskovskom summite došli vodcovia dvoch superveľmocí k záveru, že po vyriešení krízy treba znížiť vojenské napätie na Blízkom východe. To znamenalo, že

na vyriešenie konfliktu nemala byť použitá sila. Prakticky to znamenalo, že Arabi sa musia podriať objektívnej realite a následne Izrael bude môcť presadiť svoje podmienky riešenia. Tieto rozhodnutia boli sprevádzané masívnou psychologickou kampaňou využívajúcou júnovú porážku 1967, pokračujúcu izraelskú okupáciu arabských území a neplodné rokovania, aby vzala Arabom odvalu (El-Gamasy 1993, s. 172). Izraelčania podporovaní Američanmi vo vedomí svojej vojenskej prevahy, očakávali, že Egypt bude musieť prijať, čo sa mu ponúkne, ale Anwar as-Sādāt nechcel rokovať o mieri ako prezident porazeného štátu (Ahmad 1978, s. 258). Jeho spôsob rokovania charakterizovali dramatické gestá a sklon zveličovať, ale tým, že obetoval arabskú solidaritu a spojenectvo so ZSSR, jeho gestá zostali iba nástrojmi na uchovanie vlastnej tváre. Tie len slabo zakrývali jeho bezmocné postavenie, ktoré druhá strana s radosťou využívala. V rámci realistického kontextu medzinárodných vzťahov, všeobecné kritériá racionálnosti pri definovaní danej situácie vychádzajú z tvrdého a dobre vyrátaného výpočtu možností a efektívneho využitia vlastnej sily na dosiahnutie svojich cieľov. V takejto situácii bola rokovacia pozícia Anwara as-Sādāta čoraz zraniteľnejšia a bolo zrejmé, že silnejší partneri, Izrael a USA, slabosť Egypta náležite využijú.

Túžba Anwara as-Sādāta vymaniť sa z prosovietskej politiky svojho predchodcu Džamāla ʿAbdannāšira a jeho dramatické vyhostenie sovietskych vojenských poradcov v júli 1972 mu nepriniesli želanú priazeň Spojených štátov (Shoukri 1981, s. 92). Keď sa v nasledujúcom roku vydal na cestu do Moskvy, aby naliehavo žiadal dodávky zbraní, veľa nedosiahol. Sovieti neboli ochotní ohroziť nedávno nastúpenú cestu uvoľňovania medzinárodného napätia (détente) s Američanmi a nechceli sa stotožniť s jeho úvahami o vojenskom riešení sporu (Kumaraswamy 2000, s. 6). Na druhej strane, Sovieti nechceli prísť o svojich blízkovýchodných spojencov, takže keď napokon vojna vypukla, poskytli im potrebné dodávky zbraní.

Prezident Anwar as-Sādāt samozrejme nezasvätil velenie armády do svojich politických plánov. Armáda chcela oslobodiť okupované územie, ale prezident počítal iba s obmedzenými cieľmi. Vojenská demonštrácia sily mala byť iba podnetom na diplomatické riešenie. So svojím plánom sa nezdôveril ani Leonidovi Brežnevovi ani Hafizovi al-Asadovi. Dúfal, že veľký šok pre izraelské sily vyvolaný prekonaním Suezského prieplyvu egyptskou armádou a ťažké straty prinúti Izrael a supervelmoci presadiť prímerie, a to umožní Egyptanom ovládnuť prieplyv a obsadiť značnú časť Sinajského polostrova. Oslabený Izrael, ktorého armáda sa už nebude môcť hrať na neporaziteľnú, bude nakoniec nútený politickými prostriedkami vzdať sa všetkých územných ziskov z júnovej vojny (Finklestone 1996, s. 99).

Hodnotenie Izraela v súvislosti s riešením sporu s Egyptom bolo pevné a vychádzalo z predpokladu, že Egypt nezačne novú vojnu s Izraelom pokiaľ nezíska dostatočnú leteckú silu, aby mohol podniknúť hlbkové nálety do Izraela s cieľom zničiť

hlavné izraelské letiská, a tým vyradiť jeho letectvo. Je zrejmé, že toto hodnotenie bolo založené na úvahe, že Egypt bude chcieť postupovať ako izraelské letectvo v šesťdňovej vojne. Nepočítalo však s tým, že kým Egypt bez potrebnej leteckej sily nie je schopný zaútočiť na samotný Izrael, na obmedzené operácie na vlastnom okupovanom území, na Sinaji, takú leteckú silu nepotrebuje. Obmedzená operácia pozdĺž priepľavu, ako si ju predstavoval Anwar as-Sādāt, si však nevyžadovala lietadlá s dlhým doletom, ale účinný protiletecký obranný systém, ktorý by Izraelu zabránil vykonávať preventívne nálety proti egyptským postaveniam. Batérie rakiet SAM pozdĺž západného pobrežia priepľavu mali poskytnúť potrebné vzdušné krytie na prekonanie priepľavu egyptskými jednotkami. Vzhľadom na to, že Bar-Levova línia nebola plne obsadená vojakmi, účinná protiletecká obrana mohla minimalizovať, ba neutralizovať vzdušnú prevahu Izraela. Skrátka, izraelská obranná koncepcia nepočítala s možnosťou obmedzených arabských cieľov zameraných viac na politické ako vojenské víťazstvo nad Izraelom.

5 ZÁVER

Hlavnou politickou líniou Anwara as-Sādāta bolo dosiahnuť na základe rokovania spravodlivé urovanie a potom sa usilovať o mier. Prvé rozhodnutie uskutočňovať práve takúto politiku urobil prezident vo februári 1971, keď navrhol podpísať mierovú zmluvu s Izraelom, po tom, čo sa stiahne zo všetkých arabských území okupovaných v roku 1967. Treba vychádzať z toho, že všetky nasledujúce činy a kroky mali za cieľ naplniť tento zahraničnopolitický cieľ. Dokonca aj vojna v októbri 1973 bola súčasťou tejto stratégie, pretože prezident neplánoval oslobodiť celé obsadené egyptské územie, ale viesť iba obmedzenú vojnu s cieľom obnoviť blízkovýchodnú diplomaciu a rokovať z trochu lepšej pozície (Safty 1992, s. 46). Tento všeobecný zahraničnopolitický cieľ, ktorý mal priniesť urovanie arabsko-izraelského konfliktu na základe rokovania, bol len čiastočne motivovaný hospodárskymi úvahami. Politické ovzdušie, ktoré vládlo v roku 1971, keď Anwar as-Sādāt súhlasil s prijatím čiastkového urovnania s Izraelom a obnoviť plavbu v Suezskom priepľave, sa značne líšilo od ovzdušia prevládajúceho neskôr, počas egyptsko-izraelských rokovaniach o odpútaní síl po vojne.

Podľa správy Agranatovej komisie,⁸ stratégia izraelského velenia bola založená na predpoklade, že Egypt nezačne novú vojnu s Izraelom skôr, ako získa dostatočnú leteckú silu, aby mohol zaútočiť na Izrael, zničiť jeho hlavné letiská a vyradiť tak izraelské letectvo. Toto hodnotenie naznačuje kopírovanie izraelskej stratégie, v ktorom velenie nepočítalo s tým, že Egypt aj bez leteckej sily môže zaútočiť na

---

⁸ Po októbrovej vojne 1973 izraelská vláda zriadila vyšetrovaciu komisiu, ktorú viedol predseda najvyššieho súdu Dr. Simon Agranat, aby zistila zodpovednosť vojenských a civilných orgánov za to, že nedokázali predvídať arabský útok a za nedostatky v počiatočnej fáze bojov (Shlaim 2001, s. 319).

izraelské postavenia na Sinaji s cieľom dosiahnuť obmedzené úspechy znamenajúce skôr politické ako vojenské víťazstvo nad Izraelom. Anwar as-Sādāt vzhľadom na domáce možnosti a medzinárodnú situáciu nemal v úmysle útočiť na Izrael, ale iba preukázať obnovenú bojaschopnosť egyptskej armády, vrátiť Suezský prieliv pod egyptskú suverenitu a zatlačiť Izraelčanov o niekoľko desiatok kilometrov na východ. Na uskutočnenie takejto operácie nepotreboval strategické letectvo, ale účinnú protiletectkú obranu, aby Izrael nemohol uskutočňovať svoje preventívne útoky voči egyptským pozíciám. Batérie sovietskych rakiet SAM pozdĺž západného brehu Suezského prielivu mali poskytnúť nutné krytie pre prekonanie prielivu.

Pri pohľade dozadu možno sledovať, že americká politika sledovala najmä globálnu politiku. Tým, že ignorovala regionálne trendy, zle odhadla tie sily, ktoré v nasledujúcich troch rokoch viedli k oveľa nebezpečnejšiemu vypuknutiu vojny. Počas uvedených troch rokov Štátny department naštartoval niekoľko neúčinných diplomatických aktivít, ale Richard Nixon a Henry Kissinger, ktorí riadili blízkovýchodnú politiku počas jordánskej krízy, neboli ochotní vzdať sa jej v prospech Williama Rogersa a Josepha Sisca. Výsledkom bolo niekoľko vlašných iniciatív zo strany Štátneho departmentu, bez podpory Bieleho domu, ktoré len zvyšovali mieru zúfalstva Arabov, zatiaľ čo posilňovali pocit sebauspokojenia v Izraeli a vo Washingtone. V tom období sa prepáslo niekoľko nádejných možností na dosiahnutie urovnania konfliktu. Chytení do pasce vlastných predstáv, ktorú väčšinou sami nastražili, Nixon a Kissinger si ich ani nevšimli. Obdobie „diplomatickej nečinnosti“ („standstill diplomacy“) od roku 1970 do roku 1973 nevstúpi do análov americkej zahraničnej politiky ako osvietené.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

1. AGENCY FOR INTERNATIONAL DEVELOPMENT. (1975): *U.S. Overseas Loans and Grants and Assistance from International Organizations: Obligations and Loan Authorizations, 1 July 1945 – 30 June 1974*. Washington: U.S. Government Printing Office, 1975.
2. AHMAD, E. (1978): What Washington Wants. In ARURI, N. (ed.): *Middle East Crucible: Studies on the Arab-Israeli Confrontations*. Princeton: Princeton University Press, 1978.
3. ANĪS, M. A. (1965): *Ṭawrat 23 jūlijū 1952 wa uṣūluhā at-tārīchīja*. [Revolúcia 23. júla 1952 a jej historické korene]. Káhira: [s. n.], 1965.
4. ANSARI, H. N. (1984): The Islamic Militants in Egyptian Politics. In *International Journal of Middle Eastern Studies*, 1984, roč. 16, č. 1, s. 123-144.
5. BEATTIE, K. J. (2000): *Egypt during the Sadat Years*. New York: Palgrave, 2000. 340 s. ISBN 9780312232467.
6. BLACK, I. – MORRIS, B. (1991): *Israel's Secret Wars. The Untold History of the*

- Israeli Intelligence*. Londýn: Hamish Hamilton, 1991. 603 s. ISBN 9780241127025.
7. BREGMAN, A. (2003): *Israel's Wars. A History Since 1947*. Londýn: Routledge, 2003. 272 s. ISBN 978-0-415-28716-6.
  8. BREGMAN, A. – EL-TAHRI, J. (1998): *The Fifty Years War. Israel and the Arabs*. Londýn: Penguin Books, 1998. 301 s. ISBN 9780140268270.
  9. COOPER, M. N. (1982): *The Transformation of Egypt*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1982. 288 s. ISBN 978-0801828362.
  10. DAWISHA, A. I. (1976): *Egypt in the Arab World. The Elements of Foreign Policy*. New York: Wiley, 1976. 234 s.
  11. DAWISHA, K. (1979): *Soviet Foreign Policy Towards Egypt*. Londýn: Macmillan Press, 1979. 294 s. ISBN 978-0333252949.
  12. DAYAN, M. (1976): *Story of my Life*. New York: William Morrow and Company, 1976. 640 s. ISBN 978-0688030766.
  13. DEPARTMENT OF STATE. (1984): *The Quest for Peace: Principal United States Public Statements and Related Documents on the Arab-Israeli Peace Process, 1967 – 1983*. Washington: Government Printing Office, 1984. 145 s.
  14. FAHMY, I. (1983): *Negotiating for Peace in the Middle East*. Káhira: The American University in Cairo Press, 1983. 288 s. ISBN 978-0709910336.
  15. FINKLESTONE, J. (1996): *Anwar Sadat: Visionary who Dared*. Londýn: Frank Cass, 1996. 298 s. ISBN 978-0714641652.
  16. FREEDMAN, R. O. (1982): *Soviet Policy Toward the Middle East Since 1970*. New York: Praeger, 1982. 485 s. ISBN 9780030613616.
  17. EL-GAMASY, M. A. G. (1993): *The October War. Memoirs of Field Marshal el-Gamasy of Egypt*. Káhira: The American University in Cairo Press, 1993.
  18. GAZIT, M. (1997): Egypt and Israel: Was there a Peace Opportunity Missed in 1971? In *Journal of Contemporary History*, 1997, roč. 32, č. 1, s. 97-115.
  19. GILBERT, M. (2002): *Izrael. Dějiny*. Praha: BB art, 2002. 668 s. ISBN 9788072577408.
  20. GOLAN, G. (1990): *Soviet Policies in the Middle East. From World War II to Gorbachev*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990. 332 s. ISBN 978-0521358590.
  21. GOMBÁR, E. (2009): III. Moderní Egypt. In BAREŠ, L. – VESELÝ, R. – GOMBÁR, E. (eds.): *Dějiny Egypta*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. 832 s. ISBN 978-80-7106-971-3.
  22. HAJKAL, M. H. (1975): *Aṭ-ṭarīq ilā ramadān*. [Cesta k ramadānu]. Bejrút: Dār an-nahār li-n-našr, 1975.
  23. HAJKAL, M. H. (1988): *Charīf al-ġadab. Qiṣṣat bidājat wa nihājat ʿaṣr Anwar as-Sādāt*. [Jeseň hnevu. Příbeh začiatku a konca éry Anwara as-Sādāta]. Káhira: Markaz al-Ahrām li-t-tardžama wa-n-našr, 1988.
  24. ḤAMRŪŠ, A. (1984): *Qiṣṣat tawrat 23 jūlijū*. [Příbeh revolúcie 23. júla]. Káhira:

- Maktabat Madbūlī, 1984.
25. HERZOG, Ch. (1982): *The Arab-Israeli Wars. War and Peace in the Middle East*. New York: Random House, 1982. 403 s. ISBN 9780394717463.
  26. HILĀL, A. (2002): *Taṭawwur an-nizām as-sijāsī fī Miṣr 1803 – 1999*. [Rozvoj politického systému v Egypte]. Káhira: Markaz al-Ahrām, 2002.
  27. HINNEBUSCH, R. (1988): *Egyptian Politics under Sadat: The Post Populist Development of an Authoritarian Modernizing State*. Boulder: Lynne Rienner Publishers, 1988. 327 s. ISBN 978-1555871246.
  28. HUREWITZ, J. C. (1969): Origins of the Rivalry. In HUREWITZ, J. C. (ed.): *Soviet-American Rivalry in the Middle East*. New York: Praeger, 1969. 250 s.
  29. EL-HUSSINI, M. M. (1987): *Soviet-Egyptian Relations, 1945 – 85*. Londýn: Macmillan Press, 1987. 276 s. ISBN 978-0312747817.
  30. HUTCHINSON, E. H. (1956): *Violent Truce*. New York: Devin-Adair, 1956.
  31. ISMAEL, T. Y. (1986): The Soviet Union and the Middle East. In ISMAEL, T. Y. (ed.): *International Relations of the Contemporary Middle East. A Study in World Politics*. New York: Syracuse University Press, 1986. 290 s. ISBN 9780815623823.
  32. ISRAELI, R. (1978): *The Public Diary of President Sadat. Part One. The Road to War (October 1970 – October 1973)*. Leiden: E. J. Brill, 1978.
  33. ISRAELI, R. (1985): *Man of Defiance. A Political Biography of Anwar Sadat*. Totowa, New Jersey: Barnes & Noble Books, 1985. 314 s. ISBN 0-389-20579-6.
  34. JOURNAL OF THE PALESTINE STUDIES (1972): Special Document: The Soviet Attitude to the Palestine Problem. In *Journal of the Palestine Studies*, 1972, roč. 2, č. 1, s. 185-202.
  35. KALB, M. L. – KALB, B. (1974): *Kissinger*. Boston: Little, Brown, 1974. 577 s.
  36. KISSINGER, H. (1979): *White House Years*. Londýn: Weidenfeld and Nicolson, 1979. 1521 s. ISBN 978-0316496612.
  37. KISSINGER, H. (1982): *Years of Upheaval*. Londýn: Weidenfeld and Nicolson, 1982. 1283 s. ISBN 978-0316285919.
  38. KISSINGER, H. (2003): *Crisis. The Anatomy of Two Major Foreign Policy Crises*. New York: Simon & Schuster, 2003. 576 s. ISBN 978-0743249119.
  39. KŇAZEVA, A. G. (1986): *Jegipet posle Nasera, 1970 – 1980*. Moskva: Izdatel'stvo Nauka, 1986.
  40. KORANY, B. (1984): Defending the Faith: The Foreign Policy of Saudi Arabia. In KORANY, B. – DESSOUKI, A. E. H. (eds.): *The Foreign Policies of Arab States*. Káhira: The American University in Cairo Press, 1984.
  41. KUMARASWAMY, P. R. (2000): *Revisiting the Yom Kippur War*. Londýn: Frank Cass, 2000. 256 s. ISBN 978-0714650074.
  42. QUANDT, W. B. (1977): *Decade of Decisions. American Policy Toward the Arab-Israeli Conflict, 1967 – 1976*. Berkeley: University of California Press,

1977. 350 s. ISBN 978-0520035362.
43. QUANDT, W. B. (2001): *Peace Process. American Diplomacy and the Arab-Israeli Conflict since 1967*. Berkeley: University of California Press, 2001. 488 s. ISBN 978-0520223745.
  44. RABINOVICH, I. (2004): *Waging Peace. Israel and the Arabs, 1948 – 2003*. Princeton: Princeton University Press, 2004. 336 s. ISBN 978-0691119823.
  45. RABINOVICH, I. – REINHARZ, J. (1984): *Israel in the Middle East*. New York: Oxford University Press, 1984.
  46. RIJĀD, M. (1985): *Mudakkirāt Maḥmūd Rijād (1948 – 1978). Al-baḥṭ an as-salām .. wa aš-širāʿ fi aš-šarq al-awsaṭ*. [Memoáre Maḥmūda Rijāda. Hľadanie mieru .. a zápas na Blízkom východe]. Káhira: Dār al-Mustaqbal al-^carabī, 1985.
  47. RUBINSTEIN, A. Z. (1977): *Red Star on the Nile. The Soviet-Egyptian Influence Relationship since the June War*. Princeton: Princeton University Press, 1977. 408 s. ISBN 978-0691075815.
  48. ŠABRĪ, M. (1985): *As-Sādāt. Al-ḥaqīqa wa al-ušūra*. [As-Sādāt. Pravda a legenda]. Káhira: al-Maktab al-miṣrī al-ḥadīṭ, 1985.
  49. SACHAR, H. M. (1998): *Dějiny státu Izrael*. Praha: Regia, 1998. 768 s. ISBN 978-8090248441.
  50. AS-SĀDĀT, A. (1978): *Baḥṭ ^can ad-dāt. Qiṣṣat ḥajātī*. [Hľadanie identity. Príbeh môjho života]. Káhira: al-Maktab al-miṣrī al-ḥadīṭ li aṭ-ṭibā^ca wa an-našr, 1978.
  51. SAFTY, A. (1992): *From Camp David to the Gulf. Negotiations, Language & Propaganda, and War*. Montreal: Black Rose Books Ltd., 1992. 281 s. ISBN 978-1895431100.
  52. SELLA, A. (1981): *Soviet Political and Military Conduct in the Middle East*. Londýn: The Macmillan Press, 1981. 300 s. ISBN 978-0333270936.
  53. SHLAIM, A. (2001): *The Iron Wall. Israel and the Arab World*. Londýn: Penguin Books, 2001. 704 s. ISBN 978-0393321128.
  54. SHOUKRI, G. (1981): *Egypt: Portrait of a President. Sadat's Road to Jerusalem*. Londýn: Zed Press, 1981. 512 s. ISBN 978-0862320621.
  55. SORBY, K. R. (2010): Rezolúcia BR OSN 242/1967 – zložitý proces s neuspokojivým výsledkom. In *Medzinárodné vzťahy*, 2010, roč. 9, č. 2, s. 7-23.
  56. SORBY, K. R. (2011): Ukončenie vojny na vyčerpanie – Rogersov mierový plán. In *Almanach*, 2011, roč. 6, č. 2, s. 5-24.
  57. AŠ-ŠĀDLĪ, S. (1980): *Ḥarb uktūbar. Mudakkirāt*. [Októbrová vojna. Spomienky]. Paríž, Manšūrāt mu'assat al-waṭan al-^carabī li-ṭ-ṭibā^ca wa an-našr, 1980.
  58. TAYLOR, A. R. (1986): „The United States and the Middle East“. In ISMAEL, T. Y. (ed.): *International Relations of the Contemporary Middle East. A Study in World Politics*. New York: Syracuse University Press, 1986. 290 s. ISBN 9780815623823.
  59. TYLER, P. (2012): *Fortress Israel. The Inside Story of the Military Elite who Run*

- the Country and why they Can't Make Peace*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2012. 576 s. ISBN 0374281041.
60. WANNER, J. (2002): *Krvavý Jom Kippur. Čtvrtá a pátá arabsko-izraelská válka ve světové politice*. Praha: Nakladatelství Libri, 2002. 356 s. ISBN 978-8072771219.
61. WATERBURY, J. (1983): *The Egypt of Nasser and Sadat. The Political Economy of Two Regimes*. Princeton: Princeton University Press, 1983. 475 s. ISBN 978-0691101477.
62. *Report of the Security Council (16 July 1967 – 15 July 1968)*. 23rd UN GAOR Supplement 2, UN Doc. A/7202 (1968).